

Vesti

„Jugoslovensko-američki odnosi kroz foto-objektiv“

Centar za američke studije u saradnji sa Muzejom Jugoslavije, a pod pokroviteljstvom Američke ambasade, radi na projektu „Jugoslovensko-američki odnosi kroz foto-objektiv“. U okviru ovog projekta 1. marta je na društvenim mrežama Centra i Muzeja pokrenuta onlajn izložba, koja prikazuje jugoslovensko-američku saradnju kroz fotografije. Ovom prilikom izdvajamo najupečatljivije momente iz jugoslovensko-američkih susreta koje smo prikazali u martu.

Josip Broz Tito je posetio Eleonoru Ruzvelt prilikom svog boravka u Njujorku 1960. godine. Tito je tada položio venac na grob Frenklina Delana Ruzvelta, a zatim je u pratnji nekadašnje prve dame obišao i Ruzveltovu kuću pretvorenu u muzej. Grobnica od belog mermera, relativno jednostavnog oblika, po svemu sudeći je poslužila kao inspiracija za predsednika Tita da kasnije na sličan način zamisli svoje grobno mesto u Kući cveća.

▲ Josip Broz Tito polaže venac na grob Frenklina Ruzvelta, 1960 (izvor: Muzej Jugoslavije)

Prilikom posete NASA Svemirskom centru u Hjustonu 1971. godine, Tito je rekao: „Ovdje je nauka – astronautika i medicina – dostigla veoma visok stepen služeći humanim ciljevima. Zahvaljujući toj nauci, čovjek je stupio na Mjesec i ljudi su tako mogli da vide kako izgleda taj simbol ljubavi kome su se vijekovima divili i o njemu sanjali. I taj simbol ljubavi je mnogo lepši kad ga gledamo odavde sa Zemlje, nego kada se dođe tamo i pogleda izbliza.“

▲ Josip Broz Tito u poseti NASA centru u Hjustonu, 1971 (izvor: Muzej Jugoslavije)

Anegdota kaže da Orson Vels zakasnio na premijeru filma „Bitka na Neretvi“, 29. novembra 1969, jer nije želeo da putuje pretrpanim avionom, namenjenim gostima premijere, te da je iz Dubrovnika za Sarajevo krenuo autobusom. U trenutku kada je ušao u salu, na platnu se prikazivao deo filma u kom je Velsov lik ubijen, a predsednik Tito, koji je takođe prisustvovao premijeri, je u šali rekao: „I baš sad kad su ga ubili!“

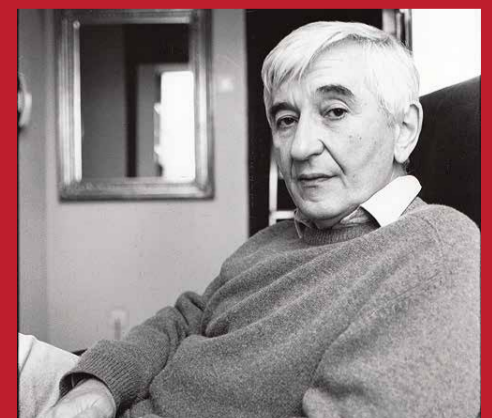
▲ Orson Vels i Josip Broz Tito, 1969 (izvor: Muzej Jugoslavije)

▲ Josip Broz Tito i Eleonora Ruzvelt, 1960 (izvor: Muzej Jugoslavije)

Nagrada „Andrej Mitrović“

Ove godine dodeljuju se dve nagrade „Andrej Mitrović“ za najbolji master rad odbranjen na Katedri za Opštu savremenu istoriju, za 2019. i 2020. godinu. Laureati su **Emilija Cvetković** (Američka ekonomska pomoć Jugoslaviji 1947-1951) i **Vukašin Zorić** (Slika Evrope i međuratnog sveta u delima Dimitrija Ljotića), urednici našeg Newslettera. Centar za američke studije s ponosom čestita dobitnicima!

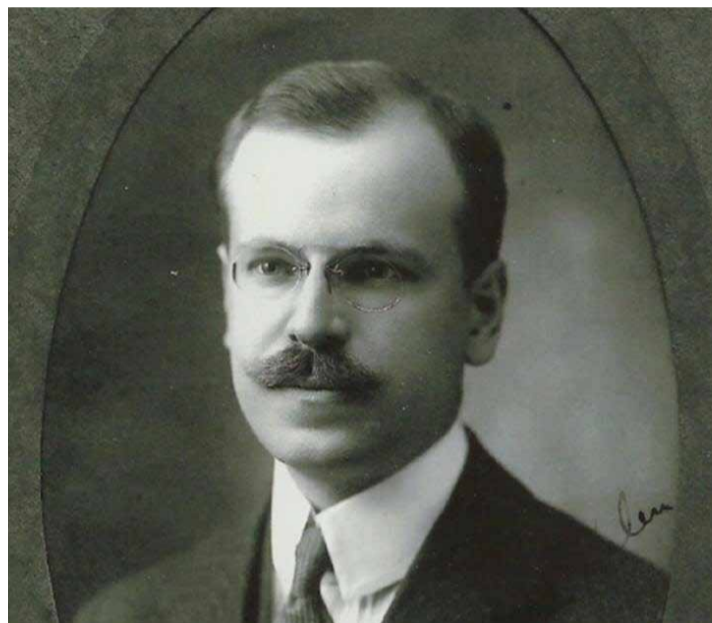
▲ Andrej Mitrović (1937-2013)

Džon Frotingam

Ove godine, povodom Dana državnosti Republike Srbije, posthumno je zlatnom medaljom za zasluge odlikovan Džon Frotingam (1878–1935). Iza ovog zaboravljenog imena krije se čovek čiju je biografiju ispunio dobrotvorni rad u Srbiji u prvim decenijama XX veka. Frotingam je rođen u Njujorku, poticao je iz bogate porodice, i od mladosti je bio okrenut Evropi. Nakon što je završio studije francuskog jezika, putovao je po centralnoj Evropi, ne bi li se usavršio kao pijanista. Ipak, njegov život je od izbijanja Prvog svetskog rata postao usmeren prema Balkanu i Srbiji. Već 1914. on je poslao materijalnu pomoć napadnutoj Kraljevini Srbiji. Tokom druge ratne godine u Sjedinjenim Državama je upoznao svoju buduću suprugu, Jelenu Lozanić, koja je kao predstavnica Crvenog krsta

prikupljala donacije za pomoć Srbiji 1915–1920. Nakon svadbe u Njujorku 1921, srpsko-američki bračni par preselio se na jug Francuske, odakle je do Frotingamove smrti ulagao u poboljšanje uslova života ratne siročadi. Najznačajniji rezultati Frotingamovih dobrotvornih akcija bili su „amerikanski domovi“ za napuštenu ratnu siročad u Skoplju, Vranju i Sremskoj Kamenici. Pored domova, Frotingam je pomagao osnivanje zanatskih škola i sportskih udruženja. Frotingam, koji je rođen na Atlantiku, na njemu je i umro, zamenivši gužvu rodnog Bruklina za mir Getarija, na akvitanskoj rivijeri.

Malvina Hofman

Malvina Hofman (1885–1966) je, kao i Džon Frotingam, rođena u Njujorku tokom tzv. „pozlaćenog doba“. Njen afinitet za likovne umetnosti, koji je ispoljila rano, usmerio ju je ka Evropi. Pre izbijanja Prvog svetskog rata, Hofman je skulpturu studirala kod velikog Ogista Rodena. Njena povezanost sa Srbijom nastala je tokom rata. Kao brojni eminentni umetnici tog doba, Hofman je svoj talenat stavila na raspolaganje ratnoj propagandi svoje države. Ona je dizajnirala plakat koji poziva američke građane da pomognu Srbiji. Predložak za taj plakat bila je fotografija koju joj je u Njujorku pokazao srpski pukovnik Milan Pribičević, koji je u tom trenutku regrutovao dobrovoljce s one strane Atlantika. Pribičević je i sam poslužio američkoj vojsci

▲ Plakat „Serbia needs your help“ (1917)

▲ Moderni krstaš (1918)

kao model za portret u bronzi „**Moderni krstaš**“ (1918), koji se čuva u Muzeju američke umetnosti Smitsonijan instituta. Već 1919. Hofman je posetila opustošenu Srbiju i postala prva Amerikanka koja je posetila Gazimestan (prvi Amerikanac čija je poseta zabeležena bio je Džon Frotingam). Docnije, Hofman je skulpturom ovekovečila još jednog Jugoslovena, svog kolegu i prijatelja Ivana Meštrovića. Svoja putovanja po Balkanu i svetu, koja su imala za cilj da upoznaju šarolikost ljudske anatomije, opisala je u knjizi „**Heads and Tales**“. Umrla je na Menhetnu, od srčanog udara.

Izgradnja Univerzitetske biblioteke

Endru Karnegi, američki industrijalac škotskog porekla, bio je najveći svetski proizvođač čelika, gvožđa i koksa krajem 19. i početkom 20. veka, i jedan od najbogatijih ljudi u istoriji SAD. Nakon što je 1901. prodao svoju kompaniju (Carnegie Steel Company), Endru Karnegi je značajan deo svog novca uložio u humanitarne svrhe, kao i u podizanje biblioteka, u obrazovanje i naučna istraživanja. Finansirao je izgradnju Karnegi hola, čuvene koncertne dvorane u Njujorku, Palace mira u Hagu, Karnegi instituta za nauku u Vašingtonu, a podigao je i zgrade Karnegi Melon univerziteta i Karnegi muzeja u Pitsburgu. Iako je Karnegi umro 1919, zadužbina koju je američki industrijalac ostavio iza sebe nastavila je da ulaže novac u slične projekte. Na taj način je izgrađena i Univerzitetska biblioteka u Beogradu.

Bista Endrua Karnegija na ulazu u Univerzitetsku biblioteku

Univerzitetska biblioteka (izvor: Istorijski arhiv Beograda)

Na podsticaj Mihajla Pupina, diplomate Slavka Grujića i njegove supruge Mejbel Grujić, koja je doprinela pomoći američkog Crvenog krsta srpskom narodu u Prvom svetskom ratu, Karnegi zadužbina uložila je značajna sredstva u podizanje zgrade Univerzitetske biblioteke u glavnom gradu Kraljevine SHS. Biblioteka je projektovana po planu dvojice univerzitetskih profesora i arhitekata, Dragutina Đorđevića i Nikole Nestorovića. Kamen temeljac položio je kralj Aleksandar Karađorđević 1921, a izgradnja je završena 1926. godine. Kao donaciju, Karnegi zadužbina je poslala i veliki broj knjiga u Beograd, dok Karnegi institut nastavlja ovu tradiciju i do danas. Karnegijeva bista nalazi se na ulazu u Univerzitetsku biblioteku u znak sećanja na američkog dobrotvora.

Majkl Debejki u Jugoslaviji

Američki kardiovaskularni hirurđ, dr Majkl Debejki ostavio je značajan trag u svetskoj medicini. Debejki je izumeo pumpu koja je i dan danas neizostavan deo opreme koja se koristi prilikom operacija na otvorenom srcu, a vodio je i projekat razvijanja veštačkog srca. Godine 1964. uradio je prvi uspešan aortokoronarni bajpas, metod kojim je prilikom svoje posete 1967. podučio i jugoslovenske lekare. Debejki je prilikom ove posete sa svojim lekarskim timom boravio u Ljubljani i Beogradu, gde je izvršio deset operacija na otvorenom srcu. Jedna od ovih operacija, vođena 19. avgusta u Drugoj hirurškoj klinici u Beogradu, direktno je prenošena i na televizijskom programu. Mnogi jugoslovenski

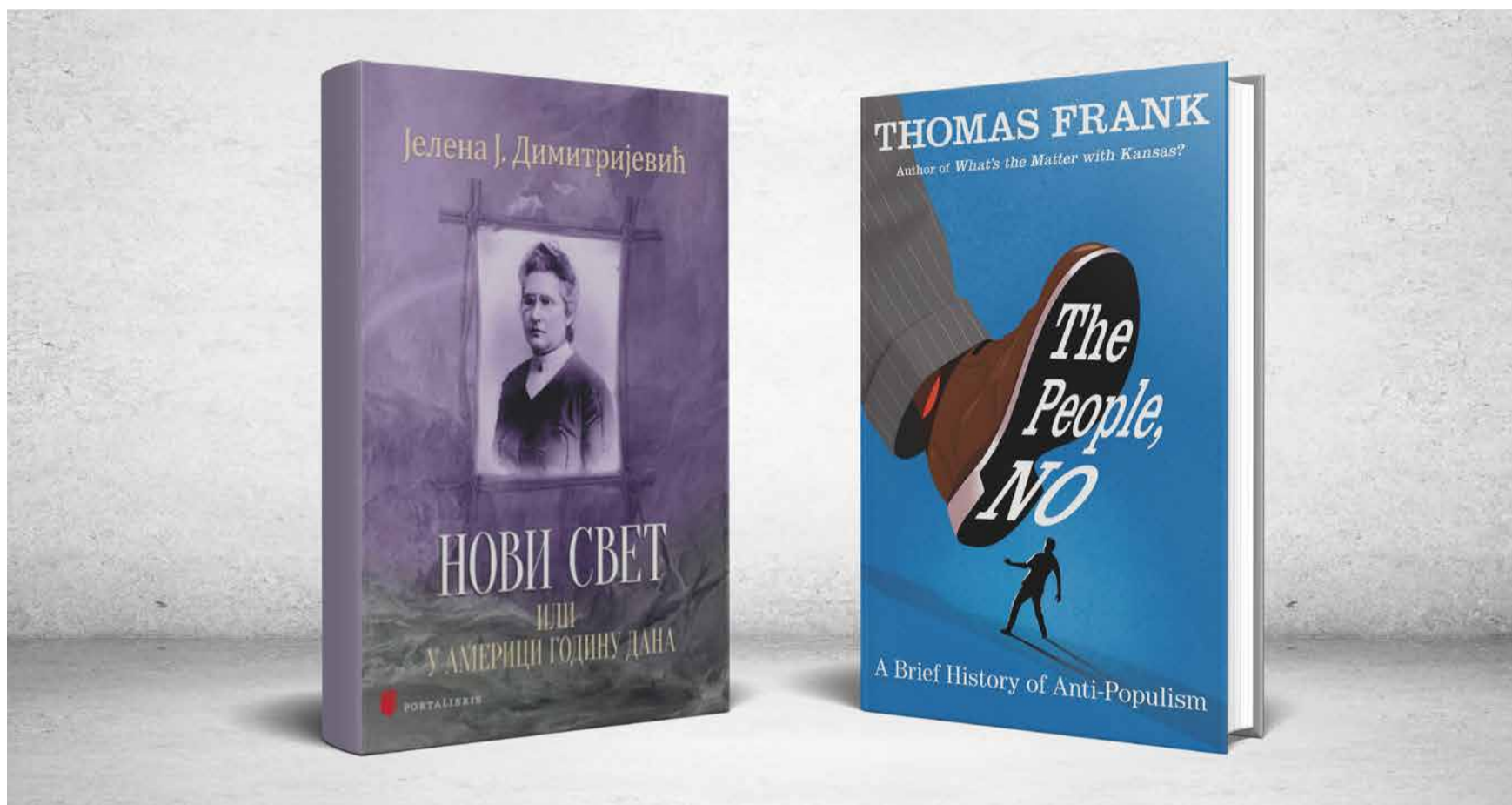
Mikael TV sjednica iz Jugoslavije i drugih delova Evrope, sve do Finske na severu, posmatrali su uzdužna delova srca, koje su, kako kaže, kralj dr Majkl de Bejki sa svojim tim operacije na otvorenom srcu na Drugoj hirurškoj klinici u Beogradu.

▲ TV prenos operacije, (izvor: časopis Pregled, oktobar 1967.)

pacijenti su putovali u SAD kako bi se susreli sa Debejkijem, a šesnaestogodišnji Dušan Vlačo bio je prvi Jugosloven kome je američki hirurđ 1968. presadio srce. Debejki je značajno doprineo razvoju kardiovaskularne hirurđije u Jugoslaviji. Od svetski poznatih ličnosti, Debejki je operisao Džona F. Kenedija, Borisa Jeljcina, Henrija Forda, kao i brojne holivudske zvezde, a konsultovao je i Josipa Broza Tita oko njegovog lečenja. Tito i Debejki susreli su se dva puta. Prilikom svog boravka u SAD na jesen 1971, Tito je u poseti Medicinskom centru u Hjustonu, koji vršio istraživanja sa Institutom za kliničku neurofiziologiju Ljubljanskog univerziteta, upoznao Majkla Debejkija. Devet godina kasnije, Debejki je doputovao u Jugoslaviju kako bi prisustvovao lekarskom konzilijumu koji je savetovao Josipa Broza Tita u vezi sa njegovim zdravljem.

◀ Josip Broz Tito i Majkl Debejki, 1980 (izvor: Muzej Jugoslavije)

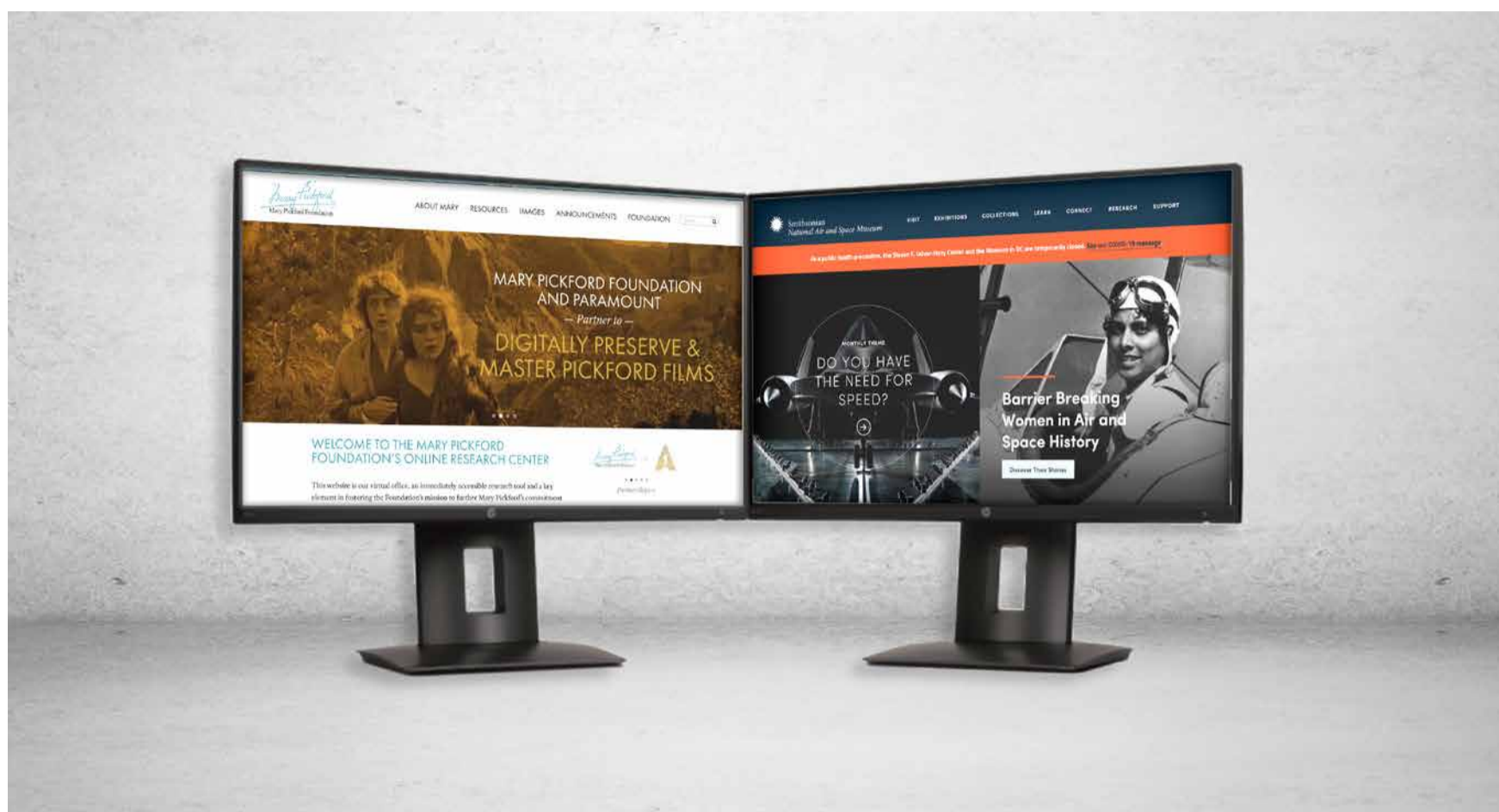
Jelena J. Dimitrijević, **Novi svet ili U Americi godinu dana**, Beograd: Portalibris, 2020.

„Ništa me ne vuče u Ameriku, ali me nešto goni iz Evrope. Iz Starog sveta bežim u Novi svet.“ Ovim rečenicama započinje Jelena J. Dimitrijević svoj putopis, objavljen po prvi put 1934. godine. Više od 80 godina kasnije pojavilo se novo izdanje putopisa „**Novi svet**“ na koji iz više razloga vredi obratiti pažnju. Najpre, autorka Jelena J. Dimitrijević (1862–1945) po sebi je zanimljiva pojava. Ona je bila prva srpska prozna spisateljica i među prvim objavljenim pesnikinjama, ali i svetska putnica, koja je obišla Bliski istok, Indiju, Kinu, Japan i Ameriku. Takođe, isticala se u međuratnim feminističkim krugovima. Pored važnosti autorke, putopis „**Novi svet**“ vredi reaktuelizovati i zbog toga što je prvorazredni izvor o percepciji Sjedinjenih Država u srpskoj i jugoslovenskoj javnosti, te izvor o društvenoj istoriji SAD neposredno nakon Prvog svetskog rata. Autorka je svoje pripovedanje o boravku na Istočnoj obali SAD 1920. godine obogatila opisima američkih gradova, ljudi, kuća, hotela, škola, prirode, običaja... Prikaz američkog društva Jelene J. Dimitrijević dobija posebnu težinu zbog ogromne promene koju je ekonomski krah doneo Sjedinjenim Državama u trenutku prvog objavljivanja putopisa: „A kakva bi mi se učinila ova sadašnja Amerika, bože moj!? Jer ja lakše zamišljam Himalaje bez snega, no Ameriku bez bogatstva.“

Thomas Frank, **The People, No: A Brief History of Anti-Populism**, New York: Metropolitan Books, 2020.

Tomas Frenk je američki istoričar i angažovani levičar. Njegovo najpoznatije delo „**What's the Matter with Kansas**“ (2004) pretočeno je u dokumentarac, a knjiga **Listen**, „**Liberal**“ (2016) se izdvaja među retkim predviđanjima pobede Donalda Trampa na izborima 2016. godine. Trampov politički nastup veliki deo medija i intelektualne elite okarakterisao je kao populistički. To je podstaklo Frenka da se pozabavi istorijom pojma populizma u SAD. Naspram populizma, koji je menjao značenje, Frenk uočava antipopulizam, koji se nije mnogo promenio od kraja devetnaestog veka do danas. Autor počinje delo „**The People, No**“ opisom nastanka Populističkog pokreta, koji je okupljao nezadovoljne poljoprivrednike u Kansasu od 1891. godine. Kako su populisti 1896. godine bili suprotstavljeni Mekinlijevoj kandidaturi za predsednika, republikanci su kroz medije počeli da oslikavaju svoje protivnike kao donosiocce propasti i anarhije. Kroz osam poglavlja svog dela, Frenk pokazuje na koji su način ove slike i poruke prezira prema narodnoj volji postale obrazac koji se ponavlja kroz XX i XXI vek u američkom političkom diskursu. Frenk predlaže rešenje: umesto prezira prema narodu, američke elite treba da rade u njegovom interesu, a ne u interesu bogate manjine. Tako neće doći do razočaranja, poput Obaminog mandata, niti do ozbiljnih pretnji američkoj demokratiji, poput Trampove demagogije.

The Mary Pickford Foundation <https://marypickford.org/>

Počeci američke filmske industrije i epohe nemog filma bili su neraskidivo vezani za ime glumice i producentkinje kanadskog porekla Gledis Smit, poznatije kao Meri Pikford. Njeno stvaralaštvo bilo je obeleženo dugotrajnom saradnjom sa režiserom Dejvidom Grifitom i zvezdama ranog Holivuda poput Čarlja Čaplina i Dagleasa Ferbanksa, ali je pored impozantne glumačke karijere, ona ostala upamćena i po uspešnim poslovnim poduhvatima u domenu filmske industrije. Jedna od osnivačica američke Akademije filmske umetnosti i nauke, još je za života pokrenula Fondaciju sa ciljem pomoći umetnicima i institucijama, koja je i nakon njene smrti ostala posvećena prvobitnoj misiji, ali i očuvanju bogatog nasleđa slavne glumice. Vebsajt Fondacije pruža osnovne informacije o Meri Pikford, ali su posetiocima na raspolaganju i detaljna filmografija, manje poznati video snimci iz privatnog života glumice, intervjui i govori, digitalizovane fotografije, razglednice, naslovnice magazina i novinski članci. Materijali dostupni na ovoj digitalnoj platformi, posvećeni liku i delu Meri Pikford, predstavljaju značajan prilog istoriji američkog filma u prvoj polovini 20. veka i riznicu podataka za filmofile i istraživače.

The National Air and Space Museum <https://airandspace.si.edu/>

Nacionalni muzej avijacije i astronautike u Vašingtonu, deo čuvenog kompleksa Smitsonian instituta, predstavlja jednu od najposećenijih svetskih muzejskih atrakcija. Muzej, u okviru kojeg je smešten i naučnoistraživački centar, raspolaže dragocenim kolekcijama koje broje više desetina hiljada eksponata, među kojima se nalaze „Duh svetog Luisa” u kome je Čarls Lindberg preleteo Atlantik i komandni modul „Kolumbija” posade Apola 11. U odsustvu mogućnosti fizičke posete muzeju, deo atmosfere prostora prenose virtualne izložbe praćene opisima i fotografijama muzejskih artefakata, dostupne na vebsajtu institucije. Istraživače i zaljubljenike u istoriju nauke posebno će obradovati digitalizovani materijali među kojima su zastupljena relevantna dokumenta, fotografije, tehnički crteži, rukopisi, priručnici, audio i video zapisi, kao i intervjui sa učesnicima značajnih projekata ili događaja koji su obeležili modernizaciju avijacije i astronautike. Pomenuti sadržaj je moguće pretraživati prema vrsti istorijskog izvora, mestu ili ključnoj reči. Zasebnu sekciju vebsajta predstavljaju edukativni materijali koji imaju za cilj da ohrabre profesore i nastavnike u nameri da popularizuju teme iz oblasti američke, ali i globalne istorije nauke i tehnologije u učionici.

Najave konferencije konkursi

April u SAD

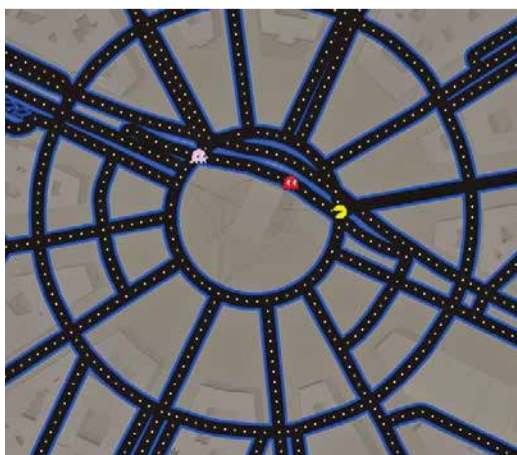
White House Easter Egg Roll

Uskrs se u SAD ove godine obeležava 4. aprila. Potraga za Uskršnjim jajima (Easter egg hunt), kao i Uskršnji zeka neizostavan su deo tradicije prilikom proslave ovog praznika u Americi. Kada deca u potrazi sakupe sva jaja, počinje igra „Easter egg roll“, prilikom koje se deca takmiče, gurajući svoja Uskršnja jaja, čije će prvo stići do cilja. Ova igra se tradicionalno održava i u Beloj kući od 1878. godine i mandata predsednika Raderforda B. Hejza. Ove godine usled pandemije, „Easter egg roll“ neće se održati uživo u Beloj kući, već onlajn uz brojne zanimljive aktivnosti za decu, poput potrage za blagom.

April Fool's Day

Prvi april se širom sveta, pa i u Americi obeležava kao Dan šale, odnosno April Fool's Day. Na ovaj dan ljudi često izvode bezazlene šale na svojim bližnjima i kolegama sa ciljem da se zabave. Kompanija Gugl svake godine aktivno učestvuje u obeležavanju Dana šale: od dugmeta koje nudi opciju „telepatskog pretraživanja“, do mogućnosti igranja čuvene igre „Pac-Man“ na aplikaciji Gugl mape.

Earth Day

Dan planete Zemlje obeležava se 22. aprila. Iako nije zvaničan praznik u Americi, ljudi nalaze različite načine da proslave ovaj dan. Poslednjih godina najvažniji cilj jeste podizanje ekološke svesti ljudi i skretanje pažnje na očuvanje životne sredine i klimatske promene. U gradovima širom SAD na Dan planete Zemlje, građani se organizuju kako bi zajedno očistili parkove, školska dvorišta i druge javne površine svojih gradova i time doprineli očuvanju životne sredine.

„Moja Amerika“:
Ivana Konstantinović

U okviru serije razgovora „Moja Amerika“, Centar za američke studije će u aprilu organizovati tribinu sa novinarkom Ivanom Konstantinović. Ivana Konstantinović radila je dve godine u redakciji Glasa Amerike u Vašingtonu, a sa nama će razgovarati o Americi i svojim američkim iskustvima.

The Global Undergraduate Exchange Program

Ambasada SAD je otvorila dva nova konkursa za grantove: Annual Program Statement for Fiscal Year (FY) 2021 i Alumni Small Grants Funding Opportunity 2021. Više informacija na linkovima:

ANNUAL
PROGRAM
STATEMENT

ALUMNI
SMALL GRANTS
FUNDING

